

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region, Ordu City

Ömer ATABEYOĞLU^{1*}

Kübra Nur BEYLİ¹

Aslıhan ARGAN¹

¹: Ordu University, Faculty of Agriculture, Department of Landscape Architecture, Ordu

*: Corresponding Author, omeratabeyoglu@hotmail.com

DOI: 10.16950/iujad.337729

Abstract

Historical and archeological areas are remarkable places for reflect to cultural and social structure, life still and habit of the past. Worry and eagerness to learn of human being moderate its preferences. Therefore, the places interested with history have a special position in recreational places. Most different functions are loaded to the historical places used with the principle of protection and use. According to qualification of historical places, recreational functions are load to environment or itself of historical place. This situation is putted forth with analysis of recreational and touristic potential. Study was made for determination of recreational and touristic potential of Kurul Castel in Ordu City. The Kurul Castel is a places still continuing archeological dig and protected in statute of archeological site. It is important to both dig area and natural and cultural characteristics in its environment. It has high potential. Observations in the place were made for the study. Besides, the place was examined in various evaluation criteria. The recreation potential of the area was calculated with Gülez Method and was supported with SWOT analysis. In the study, recreation potential was determined %55 appropriate. According to this result, landscape value, climate value and transportability are above the average, but only recreation simplicity is below the average. Negative factors are at reasonable level.

Keywords: Site area, protected area, protection, recreation potential, landscape architecture, cultural landscape, Gülez method.

Suggested Citation

Atabeyoğlu, Ö., Beyli, K. N., & Argan, A. (2017). Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region, Ordu City. *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7(16). 126-140. DOI: 10.16950/iujad.337729.

Extended Abstract

Recreational potential is entity of natural and cultural source values of an area. With this way natural and cultural qualities and quantities of the area are valuated and it is possible to determine its suitability. Use of an area to recreational aims depends on many factors. The recreational areas that may be effective can be created in result of positive combination of many natural and cultural factors. Aesthetic and functional status of area are important characteristics for recreational activities. This situation affects use of area. Recreation areas have more alternative activities. Site and activity selection are important for recreational areas. If the potential is not correctly determined, it cannot be correct decision about the area. Thus the usability of the area declines and the user interest decreases. This situation breaks protection and use balance. Purpose of the study is to determine the tourism and recreational potential by evaluated of natural and cultural data of Kurul Castel and its environment that it is under protection for archaeological site.

Material of the study includes Kurul Castel and its environment. It is located on rocky in 571 m altitude. This location has view of Ordu City and Melet Valley that it connects to Central Anatolia Region to Black Sea Region. The Castel is on hill in Bayadı Village that it is 13 km away from Ordu City center.

The study was evaluated with examination of Kurul Castel and its environment on natural standards (geographic location, surface shapes, climatic conditions, hydrology, and vegetation) and cultural standards (historical and cultural structure, social-economic structure, recreational areas, environmental problems, transportability, substructure, and equipment elements). In first stage current status of the area was presented on the basis of all factors related to the recreational potential. In this stage it was used an evaluated table for the recreational potential developed by Gülez

(1990). It was done scoring for the area in the table. Totally point was evaluated for the recreational potential. In second stage was made swot analysis for support. In this scope it was presented strengths, weakness, opportunities and threats in swot analysis.

In the Kurul Castle area, surface formation changes suddenly. This change creates general character of the area. Surface in the castle area and its environment has irregular topography, variant level differences and slopes. There are stairs have many steps in the area. The castle area hasn't different conditions from general climate condition of Ordu City. But, the area have more air movements because of high altitude. The area hasn't any water elements aesthetic or functional. But Melet River flows in the valley where the castle on the hill. At the same time the area is an archeological site. Therefore the archeological site hasn't natural or human-made plantation. But there is natural plantation outside the archeological area. The area surrounding the hill is cover with natural tree, bush and herbaceous plantation.

Kurul Castle is I. Degree Archeological Site and I. Degree Natural Site. The settlement of Kurul Castle is surrounded by stone walls. The settlement is a castle town model with citadel and wide slope in its Northside. The castle is a garrison with stone wall and military spaces. Besides it has also religious function with various spaces and finds belong to the Hellenistic period. There are also villages in environment of the castle. The villages are important to provide work force to archeological site. This situation provides support from social and economic aspects to the settlements in environment.

Gülez method is a method to determine to recreational potential and it is suitable for Turkey. According to the method, current characteristics in the area were evaluated and scored for recreation potential of the

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

area. The score of factor categories were collected for result. This value (%) is important to determine recreational potential of the area. This value is %55 for the area. In this evaluation, landscape value of the area is 21 point in 35, climate value is 15 point in 25, transportability is 14 point in 20, recreational simplicity is 7 point in 20 and negative effects are -2 point in -10. According to the results, landscape value, climate value and transportability are above the average. Only recreational simplicity is below

the average. Negative effects are reasonable level.

The area is very important as natural and cultural values. But there are some limits because of natural structure in the area. And some problems must be solved in infrastructure. Scientific, cultural and recreational usage of the castle will contribute cultural, social and economic structure of the region.

Karadeniz'in Arkeolojik Hazinesi Kurul Kalesi Rekreasyonel Alan Potansiyeli, Ordu

Ömer ATABEYOĞLU^{1*}Kübra Nur BEYLİ¹Aslıhan ARGAN¹¹: Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ordu

*: Sorumlu yazar, omeratabeyoglu@hotmail.com

DOI: 10.16950/iujad.337729

Özet

Tarihi ve arkeolojik alanlar geçmişin kültürel ve sosyal yapısı, alışkanlıkları ve yaşam tarzını yansıttıkları için dikkat çekici yerlerdir. İnsanoğlunun merakı ve öğrenme arzusu tercihlerini yönetir. Bu nedenle, tarihle ilişkili mekânlar rekreasyonel alanlar içerisinde özel bir yere sahiptir. Koruma kullanma ilkesiyle kullanıma açılan tarihi mekânlara pek çok farklı fonksiyon yüklenir. Niteliğine göre tarihi mekânların sadece kendisine, çevresine veya her ikisine rekreasyonel fonksiyonlar yüklenir. Bu durum rekreasyonel ve turizm potansiyelinin analizleri ile ortaya koyulur.

Çalışma; Ordu ilinde bulunan Kurul Kalesi'nin rekreasyonel ve turizm potansiyelinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Kurul Kalesi, halen arkeolojik kazıları devam eden ve sit alanı statüsünde korunan bir alandır. Hem kazı alanı, hem de çevresindeki doğal ve kültürel özellikler nedeniyle önemli ve yüksek potansiyele sahiptir. Çalışma için yerinde gözlemler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, alan çeşitli değerlendirme kriterleri açısından incelenmiştir. Alanın rekreasyonel potansiyeli Gülez Yöntemi ile değerlendirilmiş, swot analizi ile desteklenmiştir. Bu amaç doğrultusunda rekreasyon potansiyelini belirlemek üzere puanlama tablosu yoluyla gerçekleştirilen çalışmada, alanın rekreasyonel potansiyeli %55 düzeyinde uygun olarak belirlenmiştir. Bu sonuca bakıldığında peyzaj değeri, iklim değeri ve ulaşılabilirliğin ortalamasının üstünde, sadece rekreatif kolaylığın ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Olumsuz olabilecek etkenler ise son derece makul seviyededir.

Anahtar Kelimeler: Sit alanı, koruma, rekreasyon potansiyeli, peyzaj mimarlığı, kültürel peyzaj, Gülez yöntemi.

Önerilen Atıf

Atabeyoğlu, Ö., Beyli, K. N., & Argan, A. (2017) Karadeniz'in Arkeolojik Hazinesi Kurul Kalesi Rekreasyonel Alan Potansiyeli, Ordu. *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7(16). 126-140. DOI: 10.16950/iujad.337729.

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

1. GİRİŞ

Çevreyi oluşturan doğal ve kültürel tüm olgular insan hayatının evrelerini, gelişimini, değişimini ve detaylarını barındırır. Bu özellikler ve öğelerin korunması ve kullanılabilir şartlar kazandırılması özellikle de kültürel özellikler açısından insanoğlunun değişimini sonraki evrelere taşıma ve taşınanı yaşatma fırsatı sağlaması açısından değerlidir. Ayhan ve Hepcan (2009)'a göre; doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliği, korunması ve kullanılması; alanın planlama kararlarının uygun ve makul bir şekilde yerine getirilmesi alan planlama stratejileri açısından önemlidir.

Turizm ve doğa bir biriyle etkileşimli, karşılıklı faydaya dayalı bir ilişkiye sahiptir. Doğa, turizme değerlendirilebilecek kaynak sunarken, turizmse doğanın ekonomik faaliyetler için kullanılmasını, değerlendirilmesini ve korunmasını sağlar. Artan turizm hareketleri, sağlıksızca yayılan yerleşimler doğa gibi kültürel alanların da olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Gerçekleştirilecek çalışmalarla doğal ve kültürel alanların tanınırlığı ile birlikte doğru ve sürdürülebilir kullanımı da sağlanmış olacaktır (Güngör ve Arslan 2004). Böylece doğal kaynaklar atıl kalmayarak ekonomik ve rekreatif olarak değerlendirilebilir özelliğe kavuşmaktadır (Eser ve ark. 2010, Küçükaltan ve Yılmaz 2011,).

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinde "Koruma ve Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; ta-

şınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri olarak tanımlanmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde, Sit Alanları; "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntılarının bulunduğu alanlar olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda; kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi olayların yaşandığı yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar" olarak tanımlanmıştır. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma mevzuatı içerisinde yer alan sit alanları Kültürel ve Doğal sit alanları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kültürel sit alanları kendi içerisinde; Kentsel, Tarihi, Kentsel Arkeolojik ve Arkeolojik sit alanı olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Doğal sit alanları ise kendi içinde; I. II. III. Derece sit alanları olmak üzere üç grup halinde derecelendirilmektedir. Türkiye'de çeşitli statülerde 16 483 adet sit alanı bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Bu kapsamda çalışmanın amacı; sit alanı olarak koruma altında olan ve aynı zamanda arkeolojik kazı çalışmaları halen devam eden Kurul Kalesi ve çevresinin doğal ve kültürel verilerinin değerlendirilmesi yoluyla turizm ve rekreasyonel potansiyelinin belirlenmesidir.

2. MATERYAL ve METOT

2.1. Materyal

Çalışmanın materyalini, Kurul Kalesi ve çevresi oluşturmaktadır. Karadeniz'i İç Anadolu'ya bağlayan Melet Vadisi'ne ve Ordu'ya hâkim 571 metre yükseklikteki kayalıklar üzerinde yer alan Kurul Kalesi, il-

merkezine 13 km uzaklıktaki Bayadı Köyü içerisinde dağ zirvesinde bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017) (Şekil 1, 2).

Şekil 1. Kaleden görünüm.

Ordu İlinin doğal ve kültürel yapısı, doğa ve kültür turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır. İlde 30 arkeolojik, 2 kentsel, 1 kentsel arkeolojik, 6 doğal ve arkeolojik sit

alanı olmak üzere 39 adet sit alanı bulunmaktadır. Ayrıca tek yapı ölçeğinde korunan 475 tarihi eser bulunmaktadır. Bunlardan 291'i sivil mimarlık örneği, 54'ü dinsel yapı, 52'si mezarlık, 48'i kültürel yapı, 9'u kalıntı, 8'i idari yapı, 7'si askeri yapı, 6'sı endüstriyel ve ticari yapıdır. Bunun yanı sıra ilde yayla turizmi önemli bir rol oynamaktadır. Bu turizm alanı aynı zamanda doğa yürüyüşü, avcılık, fotoğrafçılık vb. gibi diğer turizm alanları ile birlikte değerlendirilebilmektedir. Aynı zamanda yaylalarda yapılan festivaller, doğayı ve bölge kültürünü bir arada turizme sunmakta ve turizmin gelişmesini sağlamaktadır. İlde 8 turizm merkezi bulunmakta olup, bu turizm merkezlerinden 6'sını yaylalar oluşturmaktadır (DOKAP, 2013).

Şekil 2. Kurul Kalesi'nin konumu ve ulaşım güzergâhı

2.2. Metot

Çalışma doğal (coğrafi konum, yüzey şekilleri, iklim koşulları, hidroloji, bitki örtüsü) ve kültürel ölçütler (tarihi ve kültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, rekreasyon alanları, çevre sorunları, alan kullanımları, ulaşılabilirlik, altyapı ve donatılar) bazında Kurul Kalesi ve çevresinin incelenmesi yolu ile değerlendirilmiştir. Birinci aşamada; rekreasyonel alan potansiyelini belirleyen ve etki eden tüm faktörler bazında alanın mevcut durumu ortaya koyulmuştur. Bu aşamada Gülez (1990) tarafından geliştirilen rekreasyon potansiyeli değerlendirme tablosu

kullanılmıştır. Bu tabloda alana ilişkin puanlama yapılmış ve elde edilen toplam puan rekreasyon potansiyeli olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme tablosunda yer alan kategoriler ve alabilecekleri en yüksek puanlar tablo 1'de verilmiştir. Kategorilerden elde edilen puanların toplamı ise rekreasyon potansiyelini vermektedir (Tablo 1). Değerlendirme tablosu, çalışma da sadece alana ilişkin verilerin bulunduğu daraltılmış şekliyle yer almıştır.

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

Tablo 1. Rekreasyon potansiyeli değerlendirme tablosuna ilişkin kategoriler ve puanları.

Sembol	Anlamı	En yüksek puan
P	Peyzaj değeri	35
I	İklim değeri	25
U	Ulaşılabilirlik	20
RK	Rekreatif kolaylık	20
OSE	Olumsuz etkenler	0 (minimum -10)
%RP	Rekreasyon potansiyeli	100

$$P+I+U+RK+OSE=\%RP$$

İkinci aşamada ise; tablolardan elde edilen verilerin desteklenmesi için swot analizi yapılmıştır. Bu kapsamda swot analizini oluşturan değerlendirme başlıklarında alana ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ortaya koyulmuştur.

3. BULGULAR

Alan ile ilgili inceleme doğal ve kültürel ölçütler olmak üzere iki kategoride yapılmıştır. Bu tercih alandaki şartları belirleyen ve

3.1. Doğal ölçütler

Yüzey şekilleri; Geniş çerçeveden bakıldığında ani ve yüksek kot farklılıklarından oluşan yüzey yapısı alanın genel karakterini oluşturmaktadır. Kale yerleşimi ve çevreleyen alan hareketli, yüksek eğim ve kot farklılıklarına sahip değişken ve düzensiz nitelikte bir topoğrafyaya sahiptir. Kale yüksek bir tepenin üzerinde kurulu olup, araçla ulaşım güzergâhı boyunca da yükselen bir trende sahiptir. Yaya olarak ulaşımın sağlandığı noktadan itibaren de dramatik kot farkları mekânlar arasındaki ilişkinin sağlanmasında merdivenleri zorunlu kılmıştır. Çok sayıda basamaktan oluşan

Swot analizi her hangi bir ürünle ilgili strateji oluşturabilmek için çok boyutlu olarak değerlendirmeye, tehditlere karşı hazırlıklı olunmasına ve fırsatlar ve güçlü yönlere de odaklanılmasına katkı sağlayan etkili bir yöntemdir (Güngör ve Arslan 2004).

alanın rekreasyon potansiyeli üzerine etkili pek çok faktörün incelenmesinde anlaşılabilirlik sağlamıştır.

bu merdivenler alana ulaşımın en güvenli güzergâhını teşkil eder. Yüksek bir tepenin üzerinde bulunan kale yerleşimi de kendi içinde kot farklılıklarına sahiptir. Böylece alan içerisinde de yüzey hareketleri mevcuttur. Alan içerisindeki bu hareketli topoğrafya yer yer eğimler, yer yer de basamaklar ile aşılmaktadır. Ancak, kazı çalışmalarının henüz devam ediyor olması nedeniyle alan içerisinde her hangi bir tesviye çalışması gerçekleştirilmemiş olup, alan doğal topoğrafik niteliğini büyük ölçüde korumaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Alanın içerisinden görüntü

Tepenin batı istikametinde derin bir uçurum melet vadisine bağlanmaktadır. Bu taraftaki topoğrafik hareketlilik görsel açıdan eşsiz bir etkiye sahiptir. Bu yöndeki bakış açısında kıvrımlı bir vadi, kalenin yerleştiği tepenin devamı niteliğindeki yüksekli, alçaklı diğer tepe silsileleri ve vadinin karşı kıyısındaki tepeler bulunmaktadır (Şekil 4). Kale

Şekil 4. Alanın batı yönündeki vadiden görüntü

yerleşiminin güney tarafını sisler içinde ufka doğru arka arkaya sıralanmış dağ silsileleri oluşturmaktadır. Kalenin kuzey yönü ise nispeten daha homojen eğimli seyreden ve kente doğru uzanan homojen nitelikli araziden oluşmaktadır. Bu alandaki nispeten homojen topoğrafya köy yerleşimleri için tercih edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Kalenin kuzey ve güney yönlerinden görüntüler

İklim koşulları; Kale yerleşimi, bulunduğu konum itibarıyla Ordu kenti genel iklim şartlarından farklılık göstermez. Ancak nispeten yüksek rakım ve çevresinin açık olmasından kaynaklanan nedenlerle hava hareketlerine daha açık niteliktedir. Ayrıca vadiyi oluşturan bir diğer yaka olması sebebiyle vadi boyunca gerçekleşen hava hareketlerinin de etkisinde kalma potansiyeline sahiptir.

Hidroloji; Alan içerisinde estetik veya fonksiyonel her hangi bir su bulunmamaktadır. Kaldı ki mekân böyle bir su unsuru

için uygun da değildir. Kalenin eski dönemlerinde su depolamak için kullanılan bir depo bulunmakta olup, şuan da bu işlevini sağlamaktan oldukça uzaktır. Ancak kalenin konumlu olduğu tepenin de parçası olduğu vadinin tabanından Melet Irmağı geçmektedir. Doğrudan alanın içerisinde olmasa da alanla manzara ilişkisinde bulunan ve yakındaki bir alan da böyle önemli bir su unsurunun bulunması önemli bir artıdır (Şekil 6).

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

Şekil 6. Alanın doğusunda yer alan Melet Irmağı'ndan görüntü

Bitki örtüsü; Alan aynı zamanda bir arkeolojik kazı alanı olduğundan kazı çalışmalarının yürütüldüğü alanda doğal veya sonradan oluşturulmuş bir plantasyon mevcut değildir. Ancak alanın kazı çalışması yürütülen alanın dışında doğal plantasyonu gözlemlemek mümkündür. Tepeyi çevreleyen alan yoğun bir şekilde doğal ağaç, çalı ve otsu plantasyonu ile kaplıdır. Bu alanda

yaygın olarak geniş yapraklı ve yaprağını döken türler hâkimdir. Ağaçların dışında çiçekli otsu bitkiler ile yayılcı, tırmanıcı bitkilerin de farklı türlerine rastlamak mümkündür. Henüz tam anlamıyla bir rekreasyonel nitelik kazanmadığından alandaki bitkiler bakımsızdır. Bu nedenle de estetik olmaktan ziyade dağınık, düzensiz ve karışık bir plantasyon oluşmuştur (Şekil 7).

Şekil 7. Alandaki bitki varlığından görüntüler

3.2. Kültürel ölçütler

Tarihi ve kültürel yapı; Batıda Paphlagonia'dan doğuda Colchis'e kadar uzanan Karadeniz'in sahilleri ve dağlık iç kesimleri tarihsel olarak "Pontos" adı ile adlandırılmıştır. Kurul Kayalıkları veya Kurul Tepesi olarak adlandırılan Kurul Kalesinde yapılmış olan kazılar sonucunda; Helenistik Dönemde (M.Ö. 330-30) özellikle Karadeniz sınırları içerisinde hâkimiyet gösteren Pontos Krallığı'nın son kralı VI. Mithradates tarafından yaptırıldığı kanısına varılmıştır. Kayalığın zirvesinin savunma sistemleri ile çevrelenerek kale fonksiyonu kazanmasının ise M.Ö.1. yüzyılın başlarında, VI. Mithradates (M.Ö. 120-63) dönemi içerisinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Şenyurt ve Akçay 2016, Atlas Dergisi 2016).

Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. S. Yücel Şenyurt'un bilimsel başkanlığında ki bir ekip ile ilk kez 2010 yılında başlayan Kurul Kalesi kazılarında kale halkının; sosyal, siyasal, ekonomik ve dini yaşamına dair birçok bilgilere ulaşılmıştır. Kurul Kalesine ait arkeolojik buluntular en erken M.Ö. 3. Yüzyıla dayanmaktadır. Kurul Kalesi taş bedenli surlarla çevrelenmiş bir

yerleşimdir. Zirvedeki iç kale ve kuzeyindeki geniş yamaç üzerinde yayılım gösteren bir kale-kent modelini yansıtmaktadır. Kalenin, sur duvarları ve bu surlar boyunca dizili askeri mekânları ile önemli bir garnizon kimliğinin yanında, Helenistik dönem kült uygulamalarını en canlı şekilde yansıtan mekân ve buluntuları ile önemli bir dinsel fonksiyona da sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular Kurul Kalesi'nin başta demir olmak üzere çeşitli madenler, orman ve deniz ürünleri gibi doğal kaynakları farklı bölgelere sevk eden ve ithal edilen ürünleri de depolayan idari ve ticari bir merkez niteliğinde olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, Kurul Kalesi'ndeki kazı alanında 2016 yılında 2100 yıllık olduğu tespit edilen Kibele Heykeli bulunmuştur. Orijinal yerinde ve devrilmemiş olarak bulunmuş olması nedeniyle özellikle önemli olan heykel 110 cm boyunda ve 200 kg ağırlığındadır. Bulunmasının ardından müzede korumaya alınmış olan heykel, bulunduğu dönemde son derece yoğun şekilde turist ilgisinin Kurul Kalesi'ne yönelmesine neden olmuştur (Şekil 8).

Kurul Kalesi, VI. Mithradates'in Roma ile giriştiği egemenlik mücadelesindeki en önemli askeri stratejilerden birisini oluşturan kaleler içerisinde, Anadolu'da kazı çalışmaları ile açığa çıkarılan ilk örnektir (Şenyurt, 2016). Kurul Kalesi I. Derece Arkeolojik sit ve I. Derece Doğal sit alanı içerisinde yer almaktadır.

Sosyo-ekonomik yapı; Kurul kalesi çevresinde yerleşimler de yer almaktadır. Kale çevresindeki köyler kazıya iş gücü sağlan-

masında önemli olup, bu sosyal ve ekonomik açıdan çevre yerleşimlerin desteklenmesini sağlamıştır. Bölgeye kazı için gelen öğretim elemanları, öğrenciler ve tüm kazı ekibi ile kale çevresindeki yerleşimler için yeni bir sosyal çevre oluşturmaktadır.

Diğer bir yönden, bölgenin turizm faaliyetleri ile hareketlenmesi beraberinde zaman içerisinde ekonomik getiriler de kazandıracaktır. Hem alanda çalışacak olanların çevre yerleşimlerden temini, hem de gelen turistlerin çevre yerleşimlere de uğraması

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

veya çekilmesi genel itibarıyla ekonomik bir artıdır. Mevcut turizm hareketi yerleşimlerden geçen yollar ve yerleşimlerin kale yerleşmesine yakınlığı nedeniyle gelen ziyaretçiler ile bölge halkının sosyal etkileşim içerisinde olmasını sağlayan güçlü faktörlerdir. Sadece Kibele heykelinin bulunduğu duyulması ile kısa süre içerisinde binlerce ziyaretçinin bölgeye gitmesi, bu ekonomik ve sosyal potansiyeli ortaya koymak için önemli bir göstergedir.

Rekreasyon alanları; Alanın kazı bölgesi dışında kalan kısmı rekreasyonel aktiviteler için uyumlu olup, değerlendirilmektedir. Bir tasarım dahilinde olmamakla birlikte, manzara hakim noktalara ahşap piknik masaları yerleştirilmiştir. Bu alanda topoğrafya oldukça hareketli olduğunda piknik masa-

ları farklı kotlara yerleştirilmiş olup, buralara ulaşım güzergâhı basamaklar ile sağlanmıştır. Piknik masalarının yerleştirildiği alanların tehlike oluşturulabilecek tarafları parmaklıklar ile çevrilerek dik yamaçlara karşı önlem oluşturulmuştur. Piknik masaları uzun süredir koyuldukları yerlerde bulduklarından estetik özelliklerini kaybetmiş olsalar da fonksiyonel görevlerini yerine getirmektedir. Buralara ulaşım basamaklarla bağlanmış doğal patikalarla sağlanmakta olup, her hangi bir döşeme materyaline sahip değildir. Rekreasyonel kullanım için alternatif veya destekleyici başka donatı veya ünite mevcut değildir. Bu alanlar zamanında kullanılan alanlar, şimdi kazı alanı ve kontrollü kullanıma izin verilen bir alan olduğundan kullanımı kısıtlı kalmıştır (Şekil 9).

Şekil 9. Alanın çeşitli yerlerindeki piknik masalarından görüntü

Çevre sorunları; Alanda mevcut herhangi bir çevresel sorun bulunmamaktadır. Ayrıca meteorolojik, topoğrafik ve kültürel ve benzeri olgular değerlendirildiğinde de çevresel sorun oluşturulabilecek herhangi bir kaynak doğal işleyişi içerisinde bulunmamaktadır. Kentten kaynaklı gürültü, hava, su kirlilikleri, trafik, yoğunluk gibi kentsel sorunlardan da kente makul uzaklığı nedeniyle etkilenmemektedir. Alandaki kazı faaliyetleri veya kısıtlı da olsa turizm aktiviteleri nedeniyle meydana gelen bir çevre sorunundan bahsedilemez. Alanın rekreasyonel olgunluğunu kazanmasının ardından koruma kullanma dengesi içerisinde faaliyetlerin yürütülmesi halinde de çevre sorunu oluşması tehlikesi yoktur. Alan için önemli sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Ancak alan yakınında planlanan taş ocağının çevresel imaj ve topoğrafik karakteri etkileme potansiyeli söz konusu olabilir.

Alan kullanımları; Alanda mevcut süreçte kazı çalışmaları sürdüğünden alan kullanımları çeşitlenmemiştir. Alanın girişinde güvenlik kulübesi ve çok sayıda basamakla kazı alanına ulaşılmaktadır. Burada ilk kısım kazı ekibinin ihtiyaç duyduğu kapalı alan gereksinimi için çadır kurulu bir alan ve ilerisinde kazı alanından ibarettir. Alanın kullanımını büyük oranda kazı alanı ve kazı koşulları şekillendirmektedir. Alan içerisinde kazı alanının dışında, farklı yerlerde münferit piknik masalarının konumlandırıldığı yerlerde seyir terasları ve oturma mekânları mevcuttur. Bu alanın güneyinde ve bastısında vadiyi gören ve piknik masalarının bulunduğu oturma mekânı yer almaktadır.

Ulaşılabilirlik; Alan şehir merkezine 13km uzaklıkta bir tepenin üzerinde kuruludur. Bu açıdan ulaşım özel araçla hem kısa sür-

mekte, hem de kolaylık arz etmektedir. Ulaşım güzergâhı asfalt yol kaplamasına sahip olup, aynı yol güzergâh üzerindeki köylere ulaşım için de kullanılmaktadır (Şekil 10). Bu nedenle de kullanımı süreklilik arz eden bir yoldur. Özel araçla ulaşımın dışında köy minibüsleri de belirli güzergâhlara tabi olmak suretiyle ve belirli zaman dilimleri ve hareket sürelerine bağlı olarak hizmet vermektedir. Özel araç ve minibüs dışında bir

başka ulaşım alternatifi bulunmamaktadır. Ulaşım rotası boyunca fındıklıklar ve köy yerleşimleri estetik manzaralar sunmakta ve seyir zevki yüksek bir yolculuk sağlamaktadır. Aynı zamanda güzergâh kültür turizmi için de artılara sahiptir. Alanın girişi noktasında bulunan düz alan otopark olarak kullanılsa da alan içerisinde planlı bir otopark alanı bulunmamaktadır.

Şekil 10. Kalenin bulunduğu tepenin yoldan görüntüsü ve ulaşım güzergâhı.

Altyapı ve donatılar; alanda kazı çalışması için ihtiyaç olması nedeniyle su ve elektrik alt yapısı ihtiyaç olan alanlar için mevcuttur. Alanın geneli itibariyle özellikle de seyir teraslarına giden güzergâhlarda aydınlatma elemanları mevcuttur. Ancak ileriye dönük kullanımlar için nicelik ve nitelik olarak uygun donatılar değildir. Yürüyüş güzergâhları çok düzensiz, bozuk satırlı olup, her hangi bir döşeme elemanı kullanılmamıştır. Kazı bölgesi için özel ihtiyaç duyulan donatı ve ekipmanların dışında, alanda diğer başka tür donatı elemanları bulunmamaktadır.

3.3. Kurul Kalesi ve Çevresinin Rekreatiyonel Alan Potansiyeli

Rekreatiyonel alan potansiyeli, bir alanın doğal ve kültürel kaynak değerlerinin varlığıdır. Böylece bir alanın doğal ve kültürel

nitelik ve niceliklerinin değerlendirilerek uygunluğunun tespit edilmesi mümkün olabilir. Bir alanın rekreatiyonel amaçlar için kullanılabilmesi pek çok faktöre bağlıdır. Doğal ve kültürel pek çok faktörün olumlu birleşimi sonucunda etkin olarak değerlendirilebilecek rekreatiyonel alanlar oluşturulabilir. Ayrıca alanın fonksiyonel ve estetik durumu da rekreatiyonel faaliyetler için kullanılmayı etkileyen önemli özelliklerdir. Bu amaçla, bir alan üzerine etki edebilecek faktörlerin pek çoğunun bir tablo ve puanlama sistemi ile değerlendirilmesi yolunu izlemek potansiyeli belirlemek adına etkilidir. Bu tabloda her kategorideki öğelerin puanları standarttır. Mevcut öğenin tespitiinden sonra o öğeye ait puan standart olarak toplama ilave edilir. Tüm öğelerin puanlarının toplamı ise rekreatiyonel puanı vermektedir. Bu yolla objektif bir değerlendirme söz konusu olmuştur (Tablo 2).

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

Tablo 2. Gülez Yöntemi ile alanın rekreasyon alan potansiyelinin değerlendirilmesi.

	Özellikler	En yüksek puan	Açıklama	Puan
Peyzaj değeri (P)	Alanın büyüklüğü	4	0,5-1 ha	1
	Bitki örtüsü	8	Çalılık, seyrek ağaçlık	4
	Deniz, göl, akarsular	8	Akarsu kıyısı	5
	Yüzeysel durum	5	Orta engebeli	1
	Görsel kalite	4	Panoramik görünüm	4
	Diğer özellikler	6	Doğal anıt, çağlayan, mağara, tarihsel ve kültürel değerler, yabancı hayvanlar, kuşlar	6
İklim değeri (İ)	Sıcaklık	10	Yaz ayları ortalaması °C 22	7
	Yağış	8	Yaz ayları toplamı (208,3mm)	5
	Güneşlenme	5	Yaz aylarının bulutluluk ortalaması 6-8	2
	Rüzgârlılık	2	10-30 m/sec (22,8m/sn)	1
Ulaşılabilirlik (U)	Bulunduğu bölgenin turistik önemi	4	Karadeniz kıyı bandı	3
	Bulunduğu bölgenin en az 100000 nüfuslu kent olması	5	20km'ye kadar uzaklık	5
	Ulaşım zaman süresi (yakındaki en az 5000 nüfuslu kentten)	4	Yürüyerek 1 saate kadar ya da taşıtla Taşıtla 0-1/2 saat	4
	Ulaşım (taksi ve özel oto dışında)	4	Belirli saatlerde taşıt bulabilme	2
Rekreatif kolaylıklar (RK)	Ulaşım da diğer kolaylıklar	3	Bulunmamaktadır.	-
	Piknik tesisleri	4	Sabit piknik masası, ocak vb	2
	Su durumu	3	İçme ve kullanma su olanakları	2
	Geceme tesisleri	2	Kazı alanı olduğundan bulunmamaktadır	-
	Wc	2	Kazı çalışanlarına aittir.	-
	Otopark	2	Düzensiz otopark	1
	Kır gazinosu, satış büfesi	2	Kazı alanı olduğundan bulunmamaktadır	-
	Bekçi ve görevliler	2	Sürekli bekçi-görevli	2
Olumsuz etkenler (OSE)	Diğer kolaylıklar	3	Kazı alanı olduğundan bulunmamaktadır	-
	Hava kirliliği	-3	Sorun bulunmamaktadır	-
	Güvensiz olma	-2	Sorun bulunmamaktadır	-
	Su Kirliliği	-1	Sorun bulunmamaktadır	-
	Bakımsızlık	-1	Yeterli bakımın yapılmaması	-1
	Gürültü	-1	Sorun bulunmamaktadır	-
	Diğer olumsuz etkenler	-2	Taş ocağı	-1
Rekreasyon Potansiyeli				%55

$$P+I+U+RK+OSE=\%RP$$

$$21+15+14+7+(-2)=\%55$$

Gülez (1990) tarafından ülkemiz koşullarına göre oluşturulmuş ve rekreasyon potansiyelini belirlemede kullanılan yöntem tablosuna göre; alanda mevcut olan özelliklerin değerlendirilmesi ve puanlanması sonucu alanın rekreasyonel değerini tespit etmek üzere, faktör kategorilerinden alınan kategori puanları toplanarak sonuç değeri elde edilmiştir. Bulunan bu % değer alanın rekreasyonel potansiyelinin % olarak uygunluğunu vermektedir. Buna göre alanın

doğal ve kültürel verileri sonucunda rekreasyonel potansiyel %55 çıkmıştır.

3.4. Kurul Kalesi ve Çevresine İlişkin SWOT Analizi

Kurul kalesi önemli bir kültürel mirası barındırdığı gibi, son derece güzel doğal özelliklere de sahiptir. Alana ilişkin kararların sağlıklı ve doğru şekilde alınabilmesi tüm bu özellik ve değerlerinin bilinmesi ve karşılaşılabilecek sorunlar ve olumsuzlukların tespit edilmesine bağlıdır. Her alanın olumlu

yönleri olduğu gibi, olumsuzluklar ve zorlukların bulunması da doğaldır. Önemli olan mevcut veya ileride karşılaşılabilecek sorunlar, zayıflıklar ve tehditlerin baştan bilinmesi ve tedbirlerin baştan planlanmasıdır. Kurul Kalesi için de doğal ve kültürel önemli pek çok artı olmakla birlikte, tedbir

alınmasını gerekli kılan ve sistemin doğru işlemesi için alınacak kararlarda etki sahibi olacak eksiklik ve tehditler de mevcuttur. Swot analizi yoluyla tüm bu özellikleri bir arada görmek ve değerlendirmek mümkün olduğundan Kurul Kalesi için swot analizi uygulanmıştır.

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> - MÖ 3.yy'a ait son derece önemli arkeolojik kalıntıların bulunması, - I. Derece Arkeolojik Sit alanı olması, - I. Derece Doğal Sit alanı olması, - Kent merkezine güneybatıya ulaşım mesafesinde bulunması, - Sahip olduğu doğal manzara, - Sahip olduğu kent manzarası, - İl ve bölgeye sağladığı kültürel yeni bilgi ve katkılar, - Bölge ekonomisine katkı, - Bölge istihdamına katkı, - Kültürel geçiş, istihdam, eko turizm katkısı için sit alanı çevresinde köylerin bulunması, - Özel araç ile ulaşım kolaylığı, - Yılın önemli bir bölümünde, İlin kıyı yerleşiminden büyük farklılıklar göstermeyen iklim şartlarının bulunması, 	<ul style="list-style-type: none"> - Toplu ulaşım olanaklarının zayıf olması, - Alternatif ulaşımın etkin olmayışı, - Kazı çalışmaları nedeniyle henüz kullanım ve ziyarete açık olmaması, - Alt yapı eksiklikleri, - Çevreden algılanabilirliğinin zayıf olması - Silüet etkisine sahip olmaması - Kent silüetine katkısının olmaması - Topoğrafyasının son derece hareketli olması - Alanın derin bir vadi ile sınırlanmış olması - Sit alanı olması ve koruma statüsü nedeniyle rekreatif alternatiflerin ve gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarının kısıtlı olması

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> - Gerçekleştirilen arkeolojik kazı, - Kazının, Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü liderliğinde güçlü bir ekiple yürütülüyor olması - Alanın resmi koruma statüsü ile korunuyor olması, - Alandaki çalışmaların Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca destekleniyor olması, - Yerel yönetimlerin ilgisi ve sahiplenmesi, - Kazıda çıkarılan Kibele heykeli ile yakalanan turistik ilgi ve merak, 	<ul style="list-style-type: none"> - Arkeolojik kazının çok uzun yıllar boyunca sürmesi, - Arkeolojik kazının bitmemesi, - Arkeolojik kazının tamamlanamaması veya uzun yıllar sürmesi durumunda alanın rekreatif kullanımlara açılmaması, - Yılın bazı dönemlerinde kuvvetli rüzgârlara açık yüksek ve vadi niteliğindeki yapısı

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Kendi içerisinde çeşitlilik gösteren ve pek çok alternatifte sahip olan rekreasyon alanları ve rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi de, yer seçimi de özenli bir çalışmanın ürünüdür. Doğru kurgulanmayan sistemler, doğru seçilmeyen lokasyonlar, doğru belirlenmeyen şartlar potansiyelin de doğru değerlendirilememesine neden olur. Böylece, alanın kullanılabilirliği zayıflar, kullanıcı ilgisi azalır ve terazinin kullanma kafesindeki sorun, diğer kefedeki korumayı etkisiz hale getirir.

Çalışma da, Ordu ilinde özellikle kültürel değer açısından önemli olan Kurul Kalesinin mevcut doğal ve kültürel özellikleri ortaya koyularak, rekreasyonel potansiyelinin belirlenmesi ve ileriye dönük sağlana-

cağı katkılar ile önlem alınması gerekli şartların tartışılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda rekreasyon potansiyelini belirlemek üzere puanlama tablosu yoluyla gerçekleştirilen çalışmada, alanın rekreasyonel potansiyeli %55 uygun olarak belirlenmiştir. Bu değerlendirmede alanın peyzaj değeri 35'te 21, iklim değeri 25'te 15, ulaşılabilirlik 20'de 14, rekreatif kolaylık 20'de 7 puan, olumsuz olabilecek etkenler ise -10'da sadece -2 puan almıştır. Bu sonuca bakıldığında peyzaj değeri, iklim değeri ve ulaşılabilirliğin ortalamasının üstünde, sadece rekreatif kolaylığın ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Olumsuz olabilecek etkenler ise son derece makul seviyededir.

Recreational Potential of Kurul Castel Archaeological Treasure of Black Sea Region

Swot analizi değerlendirmesi ile de alan tüm yönleri ile değerlendirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında alanın önemli avantajlara sahip olduğu görülürken, eksiklikler ve ileride yaşanabilecek sorunlar da bulunduğu bir gerçektir. Alanın en önemli avantajları son derece önemli arkeolojik olgulara ev sahipliği yapıyor ve 1. dereceden arkeolojik ve doğal sitlelerle korunuyor olmasıdır. Ayrıca yerel yönetimler, üniversiteler ve bakanlığında alana olan ilgisi önemli bir artıdır. Doğal manzaranın eşsizliği rekreatif değer bakımından alternatifler sunmaktadır. Ancak, ulaşım alternatiflerinin geliştirilmesi gerekliliği, genişlemeye olanak tanıyacak rezerv alan kısıtlılığı, çevreden algılanabilirliğinin zayıf olması ve doğal olarak

kazı çalışmasının tamamlanma sürecinin belirsizliği alanın rekreatif amaçlı kullanımını kısıtlayan ve değerlendirilmesi gerekli faktörlerdir.

Tüm bu olgular değerlendirildiğinde alanın doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden önemi su götürmez bir gerçektir. Ancak doğal olgulardan kaynaklı sınırlanmalar ve çözülmesi gerekli alt yapı eksiklikleri alanın yakın vadede popüler anlamda kullanılabilirliğini etkileyecektir. Alanın bilimsel, kültürel ve rekreatif amaçlar doğrultusunda kullanılabilirliğinin kısa vadede sağlanması bölgesel açıdan kültürel, sosyal ve ekonomik yapıya olumlu kazanımlar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Atlas Dergisi. (2016). *Doğu Karadeniz'in Kibelesi*. *Atlas Dergisi*, 283, Ekim.
- Ayhan, Ç., K. & Hepcan, Ş. (2009). Özgün Peyzaj Karakteristiklerine Sahip Mekânlara Yönelik Bir Peyzaj Planlama Yönteminin Ortaya Konulması; Bozcaada Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(1).
- DOKAP. (2013). *Ordu İl Raporu*. T.C. Kalkınma Bakanlığı Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Giresun.
- Eser Ç., Dalgın, T. & Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- Güleç, S. (1990). Orman içi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi İçin Bir Değerlendirme Yöntemi. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A*, 40(2), 132-147, İstanbul.
- Güngör, S., & Arslan, M. (2004). Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: *Beyşehir İlçesi Örneği*. S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 18(33), 68 - 72.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44973/turkiye-geneli-sit- Alanlari-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi; 26.10.2017). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
- Küçükaltan, D. & Yılmaz, İ.A. (2011). *Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Ekoturizmin İğneada Ölçeğinde Uygulanabilirliği*. 12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. Akçakoca, 157-167.
- Şenyurt, S. Y. & Akçay, A. (2016). *Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön Değerlendirmeler*. Olba Kazısı Serisi, Seleucia VI.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017). *Kurul Kalesi Yerleşkesi, Ordu*. <http://www.ordukulturturizm.gov.tr/TR,130678/kurul-kalesi-yerleskesi---ordu.html>, (ET: 06.09.217)
- URL 2017. Ordu'da 2 Bin 100 Yıllık Ana Tanrıça Kibele Heykeli Bulundu. <https://www.cnnturk.com/turkiye/or-duda-2-bin-100-yillik-ana-tanrica-kibele-heykeli-bulundu> (ET: 30.08.2017)